

The work of students with natural materials is of great importance for the aesthetic education of children, instilling in them artistic taste, development of creative abilities, imagination. The overriding task of working with natural material is to awaken in children a love for native nature, which contributes to the education of their patriotic feelings. It is time to further improve the methodological training of teachers of labor education in order to expand their learning opportunities.

Key words: *teacher, secondary school students, technology, processing, wood, lesson, labor training, vocational guidance*

Стаття надійшла до редакції 27.03.2021 р.

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.27.247100>
УДК 378.018.43

ОЛЕНА МАТВІЙЧУК
ORCID 0000-0001-6296-5463

АНАТОЛІЙ МАТВІЙЧУК
ORCID 0000-0002-4560-2748

РИММА ЄРЬОМЕНКО
ORCID 0000-0002-1252-523X

ОЛЕГ ГЛАДЧЕНКО
ORCID 0000-0003-1057-3905

АНДРІЙ ТАРАН
ORCID 0000-0003-2034-4743

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стаття присвячена аналізу проблематики запровадження дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. У статті представлено результати анонімного опитування науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів вищої освіти щодо використання технологій дистанційного навчання в умовах загальнонаціонального карантину, проведене Державною службою якості освіти України. За результатами опитування зроблено висновки щодо ступеня результативності та подальших перспектив впровадження нових методів навчання в умовах пандемії.

Ключові слова: *пандемія COVID-19, дистанційне навчання, освіта, анкетування, коронавірус*

Вступ. Події, що нині відбуваються у світі внаслідок розповсюдження коронавірусної інфекції COVID-19, відносяться до надзвичайної ситуації природного характеру глобального рівня. За кілька тижнів пандемія COVID-19 вплинула на всі сфери життя суспільства, у тому числі і процес навчання не тільки в Україні, а й у всьому світі. Відповідно до наказу МОН України «Про організаційні заходи для запобігання поширення коронавірусу COVID-19» від 16.03.2020 № 406 на період карантину заклади освіти були зобов'язані продовжувати здійснення освітнього процесу в дистанційному режимі з використанням технологій та онлайн-ресурсів дистанційного навчання. Вищі навчальні заклади в Україні були змушені приймати інноваційні рішення за відносно короткий проміжок часу. У доповіді генерального директора ЮНЕСКО Одрі Азулей зазначено, що в результаті прогресування пандемії коронавірусу COVID-19 більше півтора мільярда молодих людей зараз не в змозі відвідувати заняття через закриття навчальних закладів у понад 165 країн світу (Бережняя, Прокопенко, 2020). Для забезпечення дистанційної освіти в українських університетах протягом терміну карантинних обмежень впроваджено навчання у режимі офлайн та онлайн-курсів через різні веб-сервери, платформи, ресурси та соціальні мережі: Moodle, Zoom, Skype, Viber, Telegram, Messenger, Google-клас тощо. Враховуючи безпрецедентну невизначеність, спричинену пандемією COVID-19 та її ймовірне продовження протягом тривалого періоду часу, метою публікації стало бажання проаналізувати рівень задоволеності результативністю дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України усіма учасниками освітнього процесу, виявлення можливих проблем та шляхів їх вирішення.

Відповідно до наказу МОН України «Про організаційні заходи для запобігання поширення коронавірусу COVID-19» від 16.03.2020 № 406 на період карантину заклади освіти були зобов'язані продовжувати здійснення освітнього процесу в дистанційному режимі з використанням технологій та онлайн-ресурсів дистанційного навчання (*Про захист населення від інфекційних хвороб...*, 2020).

З метою виявлення здобутків, можливих складнощів та визначення основних тенденцій подальшого розвитку дистанційних технологій, Державною службою якості освіти України було проведено анонімне опитування науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів вищої освіти щодо використання технологій дистанційного навчання в умовах загальнонаціонального карантину. Опитування проведене у період з 23.04. по 05.05.2020 р. В анкетуванні взяло участь 28391 респондентів – 22367 здобувачів вищої освіти та 6024 науково-педагогічних працівників. За результатами анкетування визначено частку науково-педагогічних працівників, які мали досвід використання технологій дистанційного навчання до впровадження карантину. З огляду на отримані результати, можна сказати, що рівень володіння навичками та вміння використовувати технології дистанційного навчання серед науково-педагогічних працівників є досить посереднім, оскільки менше половини (44,5 %) з опитаних використовували такі засоби на регулярній основі. В цілому можна констатувати, що майже всі заклади впорались із викликами сьогодення та змогли успішно перейти на дистанційну модель надання освітніх послуг. Частка закладів, які цілком впорались із організацією дистанційного навчання під час карантину, сягає 90 % як з точки зору науково-педагогічних працівників, так і здобувачів освіти (*Інформаційно-аналітична довідка*).

Надзвичайно важливим показником є рівень задоволеності учасників освітнього процесу технологіями, які застосовуються у закладах вищої освіти в умовах дистанційної роботи. Отримані у дослідженні результати вказують на те, що більшість респондентів, як із числа студентів, так і з числа науково-педагогічних працівників, запровадженням технологій дистанційного навчання у закладах вищої освіти задоволені. Зокрема, свою повну та часткову задоволеність такими формами навчання висловили 70 % респондентів із числа студентів та 91 % – науково-педагогічних працівників відповідно. Тільки незначна частка студентів (19,2 %) та науково-педагогічних працівників (8 %) висловили своє невдоволення (*Інформаційно-аналітична довідка*). Це означає, що такі технології допомагають підвищувати рівень пізнавальної активності студентів та досягати певних результатів у теоретичних, практичних навичках та у формах підсумкового контролю – це правильний крок, який допомагає у підготовці майбутніх фахівців.

Аналізуючи результати оцінки респондентами цілей та провадження закладами технологій дистанційного навчання, можна говорити про те, що лише 45 % ЗВО України розглядають технології дистанційного навчання та інформаційні технології загалом як невід'ємну або пріоритетну складову розвитку (*Інформаційно-аналітична довідка*). Це свідчить про неготовність як окремих закладів, так і системи вищої освіти в цілому до сприйняття змін, відсутність інструментів адаптації до сучасних темпів розвитку освіти і науки.

Не менш важливим індикатором успіху в організації закладами освітнього процесу в умовах дистанційної роботи є частка здобувачів, які долучились до дистанційного навчання. Нажаль лише кожний другий викладач засвідчив, що протягом двох місяців карантину (місяць до кінця семестру) до вивчення його дисциплін долучились від 70 до 100 % студентів (*Інформаційно-аналітична довідка*). Серед причин такої ситуації, вочевидь, варто розглядати недостатню самоорганізацію студентів та різку зміну підходу більшості викладачів до системи оцінювання. Наслідки, спричинені таким станом речей, суттєво вплинуть на якість освіти, оскільки наприкінці семестру студент не зможе якісно опанувати всю програму дисципліни, а викладач не зможе надати якісну послугу для значної кількості студентів в найкоротші терміни і надолужити пропущений матеріал.

Метою проведеного опитування було також і визначення факторів, що негативно впливають на якість впровадження технологій дистанційного навчання і призводять, зокрема, до низького рівня долученості студентів до навчання та заважають викладачу надати якісну освітню послугу. Аналіз показав, що найчастіше опитані здобувачі вищої освіти стикаються з проблемою відсутності безперебійного доступу до мережі Інтернет (38 %), кожний четвертий відмічає, що вдома не має потрібної техніки, у 15 % здобувачів освіти відсутні необхідні навички роботи з технікою, а на недостатність самоорганізації вказує кожний четвертий опитаний здобувач вищої освіти. Ці причини можуть ускладнювати своєчасність долучення до навчання в дистанційному режимі під час карантину. З такими оцінками ризиків згодні і викладачі: близько 40 % опитаних відмічає ризик зменшення якості навчання внаслідок недостатнього рівня володіння всіма учасниками освітнього процесу технологіями дистанційного навчання та його недостатнє технічне забезпечення. Окрім того, здобувачі вищої освіти, які взяли участь в опитуванні, серйозно ставляться до інших факторів, які ускладнюють навчання за дистанційними технологіями: кожний третій респондент допускає можливість необ'єктивного оцінювання, наслідком чого, вочевидь, є нерегулярність комунікації з викладачем, що підтвердили 25 % опитаних студентів. Викладачі оцінювали фактори, які заважають їм надати якісну освітню послугу студентам в режимі дистанційного навчання. Найбільш суттєвим фактором дві третини опитаних науково-педагогічних працівників визначають відсутність живого контакту між викладачами та студентами, про що зазначили 64 % науково-педагогічних працівників. Кожний третій викладач виявляє стурбованість тим, що на момент початку масштабного використання дистанційних технологій були відсутні розроблені досконалі

он-лайн курси і їх розробка в умовах екстреної необхідності в короткий термін суттєво збільшує ризик використання недостатньо відпрацьованих курсів (*Інформаційно-аналітична довідка*).

Аналіз рівня використання інформаційних ресурсів закладу (електронної бібліотеки, репозитарію) студентами показав, що тільки 7 % респондентів використовують такі ресурси, інші 93 % знають про їх наявність. При тому, що в умовах дистанційного навчання використання електронної бібліотеки та репозитарію може суттєво підвищити якість самопідготовки студентів та якість освіти в цілому, часто і для більшості дисциплін використовують наявні ресурси лише кожний десятий респондент; часто, але лише для деяких дисциплін – тільки 12 % опитаних здобувачів вищої освіти. Кожний же третій здобувач взагалі ніколи не використовує наявні інформаційні ресурси закладу вищої освіти, а ще близько 35 % – лише інколи. Цікавим є той факт, що з числа тих здобувачів вищої освіти, які оцінили результативність навчання за дистанційними технологіями як низьку, кожний другий (46 %) ніколи не користувався наявними інформаційними ресурсами закладу вищої освіти (*Інформаційно-аналітична довідка*).

З'ясовано, що віртуальні освітні середовища (Moodle, iSpring, WebTutor, Teachbase, GetCourse та ін.) для створення власного контенту (відеолекції) та організації забезпечення дистанційного навчання (контроль, тести, журнал) використовують 65,8 % науково-педагогічних працівників. Це підтверджує думку науково-педагогічних працівників щодо ефективності саме цього інструменту дистанційного навчання.

Позиція респондентів з числа викладачів щодо якості/ступеня розвитку технологій дистанційного навчання у ЗВО ще раз підтверджує, що більше половини вишів України не розглядають застосування інформаційних технологій в організації освітнього процесу як пріоритетне для закладу питання, і в більшості випадків перекладають відповідальність на факультети, кафедри або й самих викладачів. Більшість викладачів та студентів, які взяли участь в опитуванні (в середньому 8 із 10 респондентів), підтвердили здійснення поточного контролю в умовах навчання та викладання за допомогою дистанційних технологій. Представлені відповіді і студентів, і викладачів, які взяли участь в опитуванні, наглядно показують, що серед різноманіття таких технологій найбільш вживаним залишається надсилання виконаних студентами завдань на електронну пошту. Можна зробити припущення, що обрання такого інструменту взаємодії між викладачем та студентом для поточного оцінювання та контролю якості знань викликано саме індивідуальним підходом до забезпечення повноцінного отримання студентами програмних результатів навчання відповідно до змісту певної освітньої програми. Такий формат найбільш затратний з боку використання часу на підготовку та перевірку завдань і може значно знизити систематичність (регулярність) проведення контролю якості отриманих знань. Незважаючи на те, що для більшості респондентів найзручнішим для здійснення поточного оцінювання визнано формат надсилання на електронну пошту виконаних завдань, потребує окремої уваги питання використання дистанційних технологій під час захисту курсових робіт (проектів). Очікувано найбільш оптимальними технологіями визнано як викладачами, так і студентами саме застосування комунікаційних технологій (Zoom, Skype, Meet, Hangouts тощо). Дійсно, такий тип зворотного зв'язку під час захисту робіт надає можливість ефективно проводити діалог між всіма сторонами на всіх етапах процедури захисту (представлення, обговорення тощо). Складнішим залишається організація такого процесу в умовах дотримання розкладу та взаємодії з іншими курсами, або непередбачуване виникнення технічних проблем із забезпеченням такої комунікації. Позитивним фактором використання таких комунікаційних технологій стає технічна можливість фіксації процесу захисту курсових робіт, що є складовою запобігання необ'єктивному оцінюванню під час захисту. В умовах переходу на навчання за допомогою дистанційних технологій важливе значення набуває питання можливої зміни розподілу балів при оцінюванні знань. Не є таємницею, що через перехід до навчання з використанням дистанційних технологій значна частка викладачів вимушена була змінити акцент критеріїв поточного та модульного оцінювання з метою вироблення раціонального та оптимального підходу до оцінювання знань студентів. Так, відповідно до наданих відповідей, більше 60 % викладачів зазначили, що розподіл балів в тій чи іншій мірі змінився (повністю, частково, або з перевагою на оцінювання самостійної роботи студентів). Проте, аналіз наданих студентами відповідей спонукає до окремих висновків. У кожного п'ятого студента виникали труднощі з наданням відповіді на запитання щодо зміни розподілу балів. Можна зробити припущення про недостатню обізнаність студентів щодо критеріїв оцінювання з того чи іншого курсу. Тому, крім питань удосконалення механізмів надання матеріалів, допомоги та моніторингу успішності студентів, потребує значної уваги з боку викладачів й питання організації доведення до студентів детальних критеріїв оцінювання поточного й підсумкового оцінювання знань. Це забезпечить можливість кожного студента орієнтуватись у власній успішності під час вивчення курсу (дисципліни) та подальших діях щодо поліпшення якості знань. Для оцінки якості інформаційного забезпечення провадження закладами дистанційного навчання важливим складником є визначення найбільш популярних інструментів, доступ до яких здобувачам може забезпечити заклад. Найбільша частка науково-педагогічних працівників, які взяли участь в опитуванні (71,8 %), вважають, що студенти мали відкритий доступ до бібліотеки, бази даних електронних підручників, наступну позицію займає відкритий доступ до інтернет-сховища навчального матеріалу (53,2 %). Четверта частина респондентів (26,5 %) переконані, що студенти мали доступ до віртуального навчального середовища. Приблизно однакова кількість респондентів вважає, що студенти мали доступ до корпоративних

ліцензій на програмне забезпечення (18,9 %) та до персоналізованого порталу дослідження (19,3 %). Звертає на себе увагу різниця у відповідях респондентів: майже 72 % викладачів зазначили про наявність відкритого доступу до електронних бібліотек та баз даних, проте менше половини студентів (42 %) стверджують, що вони мають доступ до таких ресурсів. Також відрізняються майже вдвічі результати відповідей студентів та викладачів щодо віртуального навчального середовища (15,9 і 26,5 % відповідно). Серед факторів, що негативно впливають на провадження дистанційного навчання, майже половиною опитаних науково-педагогічних працівників найбільшою технічною проблемою названо відсутність або нестабільність інтернету (48,5 %). Серед інших варто відмітити недостатність навичок роботи з програмним забезпеченням майже у третині респондентів (27,7 %), а також відсутність технічних засобів для відеозв'язку та нестабільність роботи серверу закладу освіти (16,1 %). Позичці двох груп респондентів щодо цього питання також різняться: кожен третій студент нарікає на нестабільність роботи сайту ЗВО (35 %), на відміну від думки викладачів – 16 %. Лише у третині опитаних (31,2 %) не виникало жодних проблем технічного характеру. Зазначене свідчить про те, що абсолютна більшість респондентів (майже 70 %) мали певні проблеми з дистанційним навчанням, що безперечно могло відобразитися на якості освіти (*Інформаційно-аналітична довідка*).

Респондентами з числа науково-педагогічних працівників було оцінено заходи, які застосовуються закладами вищої освіти, щодо формування мотивації для застосування технологій дистанційного навчання. Серед найбільш зручних та корисних опцій, які зараз можуть запропонувати вищі з надання допомоги викладачам та розширення можливостей для розвитку дистанційного навчання, більше половини учасників опитування (50,3 %) відзначили можливість обміну досвідом та співпраці з іншими викладачами на спеціальних інтернет-платформах, допомогою спеціального центру/підрозділу з усіх технічних питань скористалися 46,3 % респондентів, доступом до онлайн курсів з підвищення рівня цифрової грамотності – 36,4 % та допомогою спеціального центру/підрозділу з питань удосконалення цифрового (дистанційного) навчання та викладання – 33,5 %. Лише кожен четвертий з опитаних (24,4 %) застосовує масиви інтернет-сховищ навчальних матеріалів з метою розширення можливостей для розвитку дистанційного навчання. Також науково-педагогічні працівники висловили думки щодо необхідності застосування заходів, що були б корисними для покращення цифрового (дистанційного) навчання та викладання. Так, кожен другий науково-педагогічний працівник вважає корисним запровадження у закладі національних чи міжнародних програм для навчання персоналу, який відповідає за цифрову трансформацію у ЗВО (50,7 % опитаних), а також підтримку обміну досвідом в межах закладу, що дасть змогу персоналу вчитися один у одного (50,8 %). Трохи менше половини опитаних викладачів (42,1 %) вказують на необхідність співпраці з іншими закладами, що підтверджує попередню позицію респондентів, які вже застосовують таку практику і задоволені результатом. І лише чверть респондентів вважають корисними застосування практики збору та аналізу інформації про стан розвитку цифрового (дистанційного) навчання та відповідні потреби в різних підрозділах ЗВО (24 %), а також проведення внутрішнього аудиту з відповідних питань для виявлення сильних та слабких сторін свого закладу (25,9 %). Важливою складовою забезпечення належного рівня якості освітніх послуг та швидкої адаптації науково-педагогічних працівників до нової моделі організації освітнього процесу в умовах карантину є підвищення кваліфікації з питань застосування технологій дистанційного навчання. За результатами опитування встановлено, що більше половини (57,9 %) респондентів не підвищували свою кваліфікацію щодо застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і кожен п'ятий з них ніколи не використовував технологій дистанційного навчання в освітньому процесі до впровадження карантину. Разом з тим, третина респондентів цієї категорії зазначили, що недостатність навичок роботи з програмним забезпеченням в умовах дистанційної роботи стала для них проблемою, хоча в межах закладів, у яких вони викладають, курси підвищення кваліфікації з цього напрямку діють. Так, про функціонування у межах закладів курсів підвищення кваліфікації щодо застосування технологій дистанційного навчання повідомили 51,9 % респондентів з числа науково-педагогічних працівників. Разом з тим, кожному третьому викладачу невідомо про провадження у їхніх вищих такої підготовки (*Інформаційно-аналітична довідка*).

Висновки та пропозиції. Технології дистанційного навчання у світі стрімко розвиваються і, безперечно, є для України перспективним інструментарієм надання освітніх послуг. Проте, навіть маючи певний досвід, якого набули заклади вищої освіти у зв'язку із використанням дистанційної форми навчання в умовах загальнонаціонального карантину, про підтвердження практичної користі для системи вищої освіти говорити зарано. Залишились відкритими питання якості показників цього процесу: результативності, ресурсомісткості, оперативності, комплексного програмного забезпечення та провідних освітніх технологій. І в цьому контексті варто подумати про кроки, необхідні для створення відповідних умов та можливостей: 1) з метою формування та поглиблення інформаційно-цифрової компетентності у майбутніх педагогів та науково-педагогічних працівників: в контексті оновлення змісту освітніх програм з підготовки педагогічних працівників впроваджувати модулі з оволодіння віртуальними освітніми середовищами, застосування їх у власній професійній діяльності, створення цифрового контенту; запровадити курси з підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників щодо оволодіння віртуальними освітніми середовищами; 2) підтримка на державному рівні розроблення та впровадження електронних засобів навчання (e-підручники, відеоконтент,

онлайн тести, тощо); 3) розширення використання цифрових технологій під час занять, зокрема з метою формування у здобувачів вищої освіти стійких навичок з використання інформаційних технологій для розв'язання завдань професійного, освітнього та побутового характеру; 4) включення до цільових показників ефективності керівників закладів вищої освіти показники щодо розвитку ІТ-інфраструктури закладу, впровадження електронних засобів навчання (Олешко, Ровнягін, 2020; Касич, Гончаров, 2007). Результати опитування в цілому підтверджують, що і здобувачі вищої освіти, і науково-педагогічні працівники з розумінням поставились до необхідності працювати в дистанційних умовах, разом з цим, коронавірус COVID-19 створив нові виклики для національної освітньої системи, які вимагають від нас більш практичного та усвідомленого підходу до подолання існуючих цифрових бар'єрів в системі освіти

Таким чином, введення карантину під час пандемії коронавірусу COVID-19 виявило не лише нові проблеми у вищій освіті України, а й нові виклики та нові можливості для закладів вищої освіти з трьох точок зору: для студентів це досвід самодисципліни та самовиховання; для викладачів – застосування нових методів та інструментів дистанційного навчання; для структурних підрозділів університетів загалом це практичне тестування про технічні можливості дистанційного навчання; визначення чіткої стратегії дистанційного навчання, де студенти не лише здобувають знання, а й співпрацюють з викладачами в режимі зворотного зв'язку; усвідомлення потреби в швидкому опануванні обсягу навчання вдома.

Список використаних джерел

- Бережная, С., Прокопенко, И. (2020). Высшие учебные заведения Украины во время коронавируса, или COVID-19. *Multidimensional*, 12 (1Sup2), 130-135. Взято с <https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup2/256>.
- Інформаційно-аналітична довідка про результати опитування щодо стану використання технологій дистанційного навчання у закладах вищої освіти України*: Державна служба якості освіти України. Взято з https://www.sqe.gov.ua/images/materials/%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D0%B7%D0%B2%D0%BE/%D0%9E%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%97%D0%92%D0%9E.pdf
- Касич, А. А., Гончаров, Ю. В. (2007). Научный потенциал как фактор развития инновационно инвестиционной системы Украины. *Экономика Украины*, 3, 42-51.
- Олешко, А. А., Ровнягін, О. В. (2020). Сучасні тенденції міжнародної освітньої еміграції з України. *Інвестиції: практика та досвід*, 3, 21-25.
- Про захист населення від інфекційних хвороб*. Закон України від 04.10.2018. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>.
- Про Організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19*: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2020 р. № 406. Взято з <http://ru.osvita.ua/legislation/other/71755/>

References

- Berezhnaia, S., & Prokopenko, I. (2020). Vysshie uchebnye zavedeniia Ukrainy vo vremia koronavirusa, ili COVID-19 [Higher educational institutions of Ukraine during the coronavirus, or COVID-19]. *Multidimensional*, 12 (1Sup2), 130-135. Retrieved from <https://doi.org/10.18662/rrem/12.1sup2/256> [in Russian].
- Інформаційно-аналітична довідка про результати опитування щодо стану використання технологій дистанційного навчання у закладах вищої освіти України* [Information and analytical report on the results of the survey on the state of use of distance learning technologies in higher education institutions of Ukraine]: Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. Retrieved from https://www.sqe.gov.ua/images/materials/%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D0%B7%D0%B2%D0%BE/%D0%9E%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%97%D0%92%D0%9E.pdf [in Ukrainian].
- Kasich, A. A., & Goncharov, Iu. V. (2007). Nauchnyi potencial kak faktor razvitiia innovatsionnoinvestitsionnoi sistemy Ukrainy [Scientific potential as a factor in the development of the innovative investment system of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy [Economy of Ukraine]*, 3, 42-51 [in Russian].
- Oleshko, A. A., & Rovniagin, O. V. (2020). Suchasni tendentsii mizhnarodnoi osvitnoi emigratsii z Ukrainy [Current trends in international educational emigration from Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience]*, 3, 21-25 [in Ukrainian].
- Pro Orhanizatsiini zakhody dlia zapobihannia poshyrenniu koronavirusu COVID-19* [About Organizational measures to prevent the spread of coronavirus COVID-19]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16.03.2020 r. № 406. Retrieved from <http://ru.osvita.ua/legislation/other/71755/> [in Ukrainian].
- Pro zakhyst naseleння vid infektsiinykh khvorob* [About protection of the population against infectious diseases]. Zakon Ukrainy vid 04.10.2018. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14> [in Ukrainian].

MATVIICHUK O., MATVIICHUK A., YEROMENKO R., GLADCHENKO O., TARAN A.

National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONVENTION OF THE COVID-19 PANDEMIC: NEW CHALLENGES AND PROSPECTS

The article is devoted to the analysis of the problems of introduction of distance learning in higher educational institutions of Ukraine. The article presents the results of an anonymous survey of research and teaching staff and students of higher education institutions on the use of distance learning technologies in the conditions of national quarantine, conducted by the State Education Quality Service of Ukraine. According to the results of the survey, conclusions were made about the degree of effectiveness and further prospects for the introduction of new teaching methods in a pandemic.

In order to identify achievements, possible difficulties and determine the main trends in the further development of distance technologies, the State Service for the Quality of Education of Ukraine conducted an anonymous survey of scientific and pedagogical workers and students of higher education institutions on the use of distance learning technologies in conditions of national quarantine. The survey was conducted from 23.04. to 05.05.2020. 28 391 respondents took part in the survey - 22367 students and 6024 scientific and pedagogical workers.

As a result of the research, conclusions were drawn that the distance learning technologies in Ukraine and in the world are rapidly developing and are a promising tool for the provision of educational services.

Thus, the introduction of quarantine during the COVID-19 coronavirus pandemic revealed not only new problems in higher education in Ukraine, but also new challenges and opportunities for higher education institutions from three points of view: for students, this is an experience of self-discipline and self-education; for teachers - the use of new methods and tools of distance learning; for structural divisions of universities, this is practical testing of the technical capabilities of distance learning; defining a clear distance learning strategy, where students not only gain knowledge, but also cooperate with teachers in a feedback mode; awareness of the need to quickly master the volume of home education.

Key words: *COVID-19 pandemic, distance learning, education, questionnaire, coronavirus.*

Стаття надійшла до редакції 03.03.2021 р.

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2021.27.247101>
УДК 37.091.12.011.3-051:57

ОЛЬГА МЕХЕД

ORCID: 0000-0001-9485-9139

СВІТЛАНА РЯБЧЕНКО

ORCID: 0000-0001-5376-5443

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

МАРГАРИТА ГАРИГА

ORCID: 0000-0003-2397-6383

Чернігівський науково-дослідний експертно криміналістичний центр МВС

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

У статті обґрунтовано поняття соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я у взаємній єдності компонентів, що його складають. Визначаються особливості соціально-педагогічної діяльності відповідно до її призначення у системі сучасного природничо-наукового знання. Увагу акцентовано на взаємозв'язку теоретичних викладок та практичного впровадження методів та напрямків роботи соціальної педагогіки, що відображується через сутнісні ознаки соціально-педагогічної діяльності як основного засобу втілення соціального виховання.

Ключові слова: *соціально-педагогічна діяльність, вчитель біології та основ здоров'я, заклади загальної середньої освіти*

Постановка проблеми. Соціально-педагогічна діяльність (СПД) є одним із актуальних проявів системних форм діяльності особистості, в ході здійснення якої відбувається формування системи цінностей та соціалізація підростаючого покоління, наближення до певної соціально-необхідної історично обумовленої конкретної